

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Zdislava Čtvrtlíková

Obraz dítěte v současné próze s dětským hrdinou

(se zaměřením na vybrané autory – Ivana Peroutková a Marka Míková)

Olomouc 2014

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedených zdrojů a literatury.

Olomouc, 22. dubna 2014

.....

Mé poděkování patří především paní doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc. za odborné konzultace a podnětné rady při práci. Rovněž i mým nejbližším za podporu při zpracovávání bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	5
1 Obraz dětského hrdiny v literatuře pro děti	7
1.1 Počátky dětské literatury	7
1.2 Vývoj dětské literatury v období 20. století	9
1.3 Charakteristika dětského hrdiny v prozaické tvorbě	12
2 Život a tvorba Ivany Peroutkové	14
2.1 Rozhovor s Ivanou Peroutkovou	15
2.2 Analýza a interpretace díla - Anička a její kamarádky	16
2.3 Analýza a interpretace díla - Anička ve městě	18
2.4 Analýza a interpretace díla - Anička u moře	20
2.5 Analýza a interpretace díla - Anička na horách	22
2.6 Analýza a interpretace díla - Anička a cirkus	24
2.7 Analýza a interpretace díla - Anička a Velikonoce	25
3 Život a tvorba Marky Míkové	28
3.1 Rozhovor s Markou Míkovou	29
3.2 Analýza a interpretace díla - Knihafoss	30
3.3 Analýza a interpretace díla - JO537	32
3.4 Analýza a interpretace díla - Mrakodrapy	34
Závěr	36
Seznam použité literatury	38
ANOTACE	40

ÚVOD

Již od pradávna je lidská kultura spojována s písemnictvím a jeho vývojem, proto se budu ve své práci zabývat literaturou a problematikou obrazu hlavního hrdiny, který se vyskytuje v dětské knize a ve většině případech provází malé čtenáře celým textem. V dnešní době není lehké vybrat tu jedinou správnou dětskou knihu s hrdinou mladšího školního věku odpovídajícího všem měřítkům, protože knižní trh nabízí skutečně pestrou výběrovou škálu knižních titulů. Každý z nás si jistě vzpomene na oblíbenou knihu z dětství. Některým se vybaví více titulů, které nás nějakým způsobem ovlivnily, motivovaly nebo posunuly nějakým způsobem o krok dopředu. To byl rovněž můj záměr, zvolit téma práce, při kterém si člověk vybaví subjektivní vzpomínky a emoce, které doprovázely oblíbenou knihu s dětským hrdinou. Dětská publikace také v dnešní době může přinést čas odpočinku a relaxace, protože tu bychom u komplikovanější literatury těžko našli.

Cílem bakalářské práce bude zaměření se na obraz dětského hrdiny, především s důrazem na současnou tvorbu pro děti, které se věnují autorky žijící v republice. Krátce zmíním počátky literatury pro dětského recipienta, vývoj literatury ve dvacátém století a ve větší části práce se zaměřím na vybrané autorky – Ivanu Peroutkovou a Marku Míkovou, jejich vybranou tvorbu pro děti a mládež a interpretaci díla.

V prvních kapitolách se zaměřím na problematiku počátků literatury věnující se dítěti, kterou se zabývali jak čeští tak i světoví autoři. V úvodní fázi se budu orientovat na tvorbu určenou nejmenším adresátům, v další fázi primárním podobám literatury a důvodu, při které literatura převážně vznikala. Na první kapitolu naváže následující kapitola, věnující se problematice vývoje literatury ve 20. století na našem území, jejím proměnám, tématům a rovněž i sociálně-politické atmosféře v republice, jenž stála za většinou významných změn týkajících se také literatury. V další fázi práce se zmíním o životě obou současně žijících autorek, jejich tvorbě. Budu se věnovat analýze a interpretaci vybraných děl, které jsou věnovány dětskému čtenáři a přináší obraz dítěte dnešní doby. U Ivany Peroutkové se zaměřím na cyklus šesti knih, který je propojen signální postavou malé Aničky. Tato postava čerpá ze samotných zkušeností a pamětí autorky. Malou hrdinkou a jejím vývojem se budu zabývat v dalších kapitolách, kde se zaměřím na použité motivy, zvyklosti hlavní hrdinky, tematiku a další problematiku, která se v tvorbě pro mladší školní recipienty vyskytuje. Druhou současnou píšící autorkou, specializující se na dětského čtenáře, je Marka Míková. V práci se orientuji na tři její vybraná díla, jejich interpretaci, analýzu, použité

motivy a originální ozvláštnění, s kterým se malý čtenář může v knihách u Míkové setkat. Současně s interpretací mohou komparovat odlišnosti tvorby obou autorek. Přestože se spisovatelky věnují tvorbě pro děti a mládež, témata se jistě budou v mnohém odlišovat.

Dítě si již od raného věku vytváří subjektivní názory a postoje. Proto je důležité, aby bylo obklopeno osobnostmi kolem sebe, od kterých se může učit a čerpat do budoucnosti. Tímto způsobem je dítě jako čtenář ovlivňováno výběrem kvalitní literatury, která je dnes již běžně k dostání, ať už se jedná o literaturu domácí či zahraniční. Jistým rizikem však je, že mladý čtenář ještě není schopen rozlišit kvalitu od triviality a komerce. To se naučí až díky letitým zkušenostem, nebo příkladnému vzoru dospělých či pedagogů, kteří recipienty mohou vést k lásce ke knihám a taktéž mladého čtenáře mohou navést na správnou cestu či doporučit kvalitní publikace. V bakalářské práci se budu opírat o literaturu, která poskytuje především názory renomovaných autorů.

1 OBRAZ DĚTSKÉHO HRDINY V LITERATUŘE PRO DĚTI

V následujících kapitolách se budu věnovat samotným počátkům literatury, která byla určena přímo dětským recipientům, v další podkapitole jejímu vývoji ve 20. století. Další část zaměřím na problematiku dětského hrdiny v prozaických útvarech české literatury, především se budu orientovat na obraz dítěte v literárních útvarech určených dětem. Samotný obraz dětského hrdiny získá své místo v posledních dvou kapitolách, ve kterých se blíže seznámím s vybranými autorkami, jejich tvorbou a taktéž se zaměřím na obraz dětského hrdiny v jejich tvorbě pro malé čtenáře.

1.1 Počátky dětské literatury

Počátky lidské kultury sahají až k rané historii. Díky nejstarším kulturám, jejich myšlení a procesům, jsme získali sociální a mravní vzory, které poskytly řadu různorodých legend, hrdinů a mýtů. Ty se také staly dominantní složkou četby mládeže po staletí. Mimo jiné se dochovala i literatura spojená s duchovní tematikou doprovázející lid při odlišných příležitostech po staletí. Tato literatura čtenáři poskytla žalmy, přísloví, evangelia nebo legendy ze života světců.

Významným vzorem v 16. a 17. století se stal rytířský román, lákající svým dobrodružstvím a vzorem, a později i bajky se svým mravním poučením. Tyto literární žánry našly uznání rovněž u dospělých čtenářů. Výraznou zásluhou na vývoji literárních žánrů a tematiky pro děti se zasloužil Jan Amos Komenský, protože došel k závěru, že komunikace s dítětem je nezbytná, především na úrovních, které odpovídají věku, sociálnímu povědomí, možnostem, znalostem a dalším faktorům, které na dítě mají vliv. Důležitý bod spatřoval především v porozumění čteného textu. V časovém období byly vydávány primárně čítanky a slabikáře. Díky vynálezu Johanna Gutenberga dochází ke značnému rozšíření a také urychlení tisku a vydávání knih, které dříve bývaly opisovány ve skriptoriích. Přesto se spíše dětský čtenář shledal s výchovnou a naučnou literaturou než s literaturou pro potěchu duše.¹

Teprve v době osvícenské (druhá polovina 18. století a později) vznikají různé knihy poučné a encyklopedické, většinou sborníky, v nichž najdeme vedle pouček, zásad a pravidel mravnosti, pravidel o zachování zdraví a školních pravidel také drobné zábavné příběhy,

¹ GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*, s. 16-17.

*převyprávění pohádek a bajek, písně a jiné malé folklorní žánry.*² Mezi další literaturu dostávající se na povrch ke čtenářům patří také knihy mravoučné a náboženské texty, například evangelium, modlitební knihy a katechismy. V druhé polovině osmnáctého století se dětský recipient seznamuje s literaturou přepracovanou do jednodušší formy, která byla určena dospělému okruhu publika. K dominantním titulům se řadí *Robinson Crusoe*, *Gulliverovy cesty* nebo *Dobrodružství barona Prášila*. V tomto období se rozšiřuje i nabídka knižních žánrů. Mladší milovníci knižních textů mohli vybírat z veršů, příběhů, zábavných historek, bajek a také encyklopedií.³

V 19. století bylo na dětství pohlíženo jako na stav přechodný, *v němž by se dítě nemělo konzervovat ani hraním, zábavou, četbou. Žádoucí bylo připravit dítě co nejrychleji na začlenění do světa dospělých, které se uskutečňovalo v rovině symbolické (např. dětská móda jako zmenšená kopie oděvu dospělých) i praktické (zapojování dětí do práce, předčasné sňatky a rodičovství apod.)*⁴ Přestože byl vynalezen knihtisk, velký vliv na předávání literatury měla také ústní lidová slovesnost, s níž se děti setkávaly díky vyprávění dospělých. Samotné děti si mezi sebou mohly předávat různá říkadla a popěvky, které většinou byly součástí nejrůznějších her.

Dalším důležitým zlomem v literatuře pro děti a mládež se stala jistě tvorba Josefa Václava Sládka. Sládkovo prvenství spočívalo především ve folklorních vlastnostech jeho tvorby a přirozenosti mluveného projevu. Díky tomu získala Sládkova tvorba u dětí velkou oblibu a také odpovídala jejich chápání. Další autoři posládkovské generace se postarali o rozšíření dětské literatury například zpracováním historických témat (Karel Václav Rais) nebo motivy z venkova (Josef Kožíšek). Mimo to spisovatelé postavili dětského čtenáře do středu dění a jejich tvorba tedy dítěti náležela. K další skupině autorů, kteří se věnovali dětské literatuře, patří okruh sběratelů pohádek a jiné lidové slovesnosti. Ale vývojem pohádky a jejími variantami se ve své bakalářské práci zabývat nebudu. Vráťím se tedy opět k próze, protože ta se díky autorům, kteří se jí věnovali, stále zabývala spíše výchovným tématům. Nacházel-li se v próze dětský hrdina, měl většinou za úkol být dětem výchovným vzorem a správným příkladem v jejich životech.

Ke konci století se vydávaly převážně výchovné povídky. Někteří autoři ukazovali děti a jejich každodenní život. Autorka próz – Eliška Krásnohorská – rozvíjela příběhy s dívčí

² GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*, s. 18.

³ GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*, s. 18.

⁴ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 13.

hrdinkou. Charakteristickým rysem může být i vlastenecké pozadí či způsob myšlení hrdinů. Národní tematika našla své místo i v historické próze pro děti. K jejím hlavním představitelům se řadí Alois Jirásek, Václav Beneš Třebízský apod. K okruhům literatury pro děti a mládež patřila taktéž četba dobrodružného charakteru, jak z domácích vypravování, tak i volné převyprávění zahraničních poutavých příběhů různé tematiky (př. indiáni, námořníci, ...).⁵

1.2 Vývoj dětské literatury v období 20. století

*Zatímco dějiny české literatury jsou na přelomu 19. a 20. století periodizovány mezníkem 90. let ve spojení s krizí společenského systému a s významnými literárními událostmi signalizujícími nástup nové generace a moderních uměleckých tendencí (...), přirozenějším literárněhistorickým předělem pro dětskou literaturu je až počátek 20. století.*⁶ Například byly stanoveny nové požadavky na tvorbu dětské literatury a jasně se oddělila pedagogika od literatury pro děti také díky stále početnější literatuře, z které děti mohly vybírat.

Ve dvacátých letech dětská literatura navazuje na předchozí literární epochu. V tvorbě pro dospělé čtenáře se objevují vlivy moderních směrů, jež se v dětské literatuře vyskytují zřídka, spíše se dítě setkává se zahraničním překladem děl. S větší dostupností tvorby souvisí i její kvalita. Značná část autorů se věnuje písemnictví pro dospělé ale i pro děti a mládež. Součástí četby mladých čtenářů se stávají i realistická pojednání ze života dětí (například Jindřich Šimon Baar – *Hanyžka a Martínek*). Četným úkazem v literatuře je i sociální vidění světa promítající se do dětských knih. Mezi motivy patří také autobiografické vzpomínky autorů nebo reakce na politické dění v zemi.⁷ *Rozšířil se seriálový typ próz, které líčily dětskou postavu v širším časovém úseku, mnohdy od dětství až po dospělost. Vycházely vstříc čtenářskému očekávání referenčního hrdiny tím, že nabízely široké identifikační možnosti.*⁸

Díky vzniku samostatného státu se do literatury vměšují i nové náměty, které reagují a politické dění a přesto jsou určeny dětem a mládeži. Častým tématem se stává literatura reflexivní, především vzpomínky z války a fronty, ale i próza zaměřená na osobnosti

⁵ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 17.

⁶ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 18.

⁷ STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*, s. 61.

⁸ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 20.

z českých dějin (například státníci – TGM, Edvard Beneš, významní spisovatelé – Karel Havlíček Borovský, Božena Němcová apod.). Mimo tvorbu reflexivní je k dostání literatura dobrodružného charakteru a s námětem exotických končin. Vedle cizokrajných míst čerpá literatura pro děti a mládež ze skautské tematiky (Jaroslav Foglar). Dívčí próza často ukazuje na hrdinky a jejich období dospívání. Některá díla nesou prvky větší psychologické propracovanosti postav, jiné se postavám věnují pouze povrchem. Jako v každé literatuře tak i tehdy se vyskytovala literatura kvalitní i ta horšího charakteru.⁹ *Umělecká tvorba pro děti prošla po Mnichovu a za nacistické okupace dvěma odlišnými fázemi. První, trvající asi do roku 1941, přinesla řadu vynikajících literárních děl, zčásti básnických adaptací klasických děl pro mládež, zčásti knih jinotajného smyslu a jen výjimečně ze života současných dětí.*¹⁰ Druhá etapa byla daleko tragičtější, protože se soustřeďovala na útok na české dítě. V této fázi vycházely knihy zaprodaných autorů a většinu literární tvorby tvořil brak. Dětský čtenář se tedy uchýlil k literatuře starší, ale o to kvalitnější, například k veršům Hrubínovým či Halasovým. Ohromným mezníkem v dějinách, jako i v literatuře pro děti a mládež, byl rok 1948, protože s sebou přinesl vlnu perzekucí, která se dotkla řady významných autorů věnujícím se písemnictví pro dětského čtenáře. Děti byly ochuzeny o literatury s legionářskou, skautskou, náboženskou a další tematikou. Vydávaným knihám byly zvyšovány náklady k tisku, ale ubýval počet vydávaných titulů. Dětská literatura měla plnit funkci především ideologickou a stávala se součástí propagace vládnoucího režimu. Příběhy dětí vznikaly na vládní zakázky a postavy v příbězích pro čtenáře se stávaly vzorem převýchovného procesu. Také byl zaveden ideální hrdina doby, který byl dětskému publiku předkládán. Literatura, jako jiná odvětví kultury, se musela smířit s výrazným vlivem východních vzorů. Schematičnost byla zastoupena například v pionýrských povídkách.¹¹ *Nositelům nové doby a šťastné budoucnosti jsou děti, jejichž pozitivní obraz byl v poezii politizován a manipulativně vymezován v souvislosti s pionýrským hnutím. Petrifikovaná metaforičnost ve službách přímočaré agitace sblížovala poezii pro děti s dobovou poezií pro dospělé.*¹²

V šedesátých letech 20. století došlo k částečnému uvolňování atmosféry, která se pozvolna dotýkala i literatury a změn jí náležících. Písemnictví pro nedospělé recipienty pozvolna obnovilo své funkce, mimo jiné i funkci odpočinkovou. S oddechovou

⁹ STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*, s. 89.

¹⁰ STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*, s. 148.

¹¹ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 25.

¹² ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 25.

literaturou se čtenář mnohem častěji mohl setkat díky časopisům tomu určeným. Postupně se vrátily i dívčí romány a dobrodružná tematika a literatura šla vstříc čtenáři, poněvadž byla zaměřena na potřeby recipienta, z toho důvodu docházelo taktéž k rozšíření počtů žánrů pro publikum školního věku. *Proza určená starším dětem a mládeži se obracela k jejich nitru a předkládala nesentimentální obrazy dětských hrdinů, zmítaných vlastními zmatky dospívání, jež násobí protichůdné společenské i rodinné vlivy, střety mezi dětmi a rodiči.*¹³ Právě dobrodružství se tedy uskutečňuje v nitru hrdiny, který se sám s problémem musí vypořádat. Od předchozí etapy se odlišila i tvorba dominantně určená dívčí populaci, oproti tomu tvorba pro nejmenší čtenáře se věnovala socializaci a harmonickým stavům v životě dětí.

Normalizační období zrekapitulovalo vlnu perzekucí, která se dotkla i tvorby pro děti a mládež. Období nepřineslo hojný čas tvorby autorů, spíše naopak potlačení produkce textů určených dětem s výjimkou těch autorů, kteří se zaprodali režimu, nebo píšících kvůli subjektivní potřebě ventilovat ideje. Kniha pro děti a mládež se opět stala nástrojem propagace myšlení a výchovy. Aktivně byla podporována kritika, neboť roku 1980 Praha hostila 17. kongres IBBY.¹⁴ Na politické podněty reaguje i knižní tematika tvorby pro děti. V pozdějších letech se však čtenář setkává s daleko jemnější propracovaností postav. Příběhy ze života dětí často nesou náměty nejosobnějších emocí dítěte.

Díky značné změně v revolučním roku 1989 se prohloubila i tvorba literatury určená dětským čtenářům. Byl zaznamenán prudký nárůst vydavatelských počínů, avšak vždy se nejednalo o literaturu kvalitní. Na pestrém literárním trhu se objevila literatura triviální, komerční či jinak nehodnotná. Díky uvolnění sociálně-politické atmosféry v zemi začala expandovat i tvorba dříve zakázaných autorů a rovněž i zahraniční tvorba. Od roku 1992 existuje například soutěž, která se primárně zabývá dětskou knihou, jedná se o Zlatou stuhu. *Vedle zásadní proměny společenského kontextu byla důležitým faktorem ovlivňujícím literaturu pro děti a mládež modifikace světa samotných dětských adresátů. Informační zrychlení přispělo k jejich mentální akceleraci. Běžná interakce dětí s různými médii, která přebírají z mnoha funkcí, jež si až dosud osobovala právě literatura, vedla k odlišným čtenářským kompetencím...*¹⁵ První polovinu devadesátých let 20. století zasvětila literatura především přiblížení se svému příjemci a přelom 20. a 21. století patřil vzniku nakladatelství,

¹³ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 27.

¹⁴ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 29.

¹⁵ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 31.

jehož centrálním bodem byla právě existence dětské knihy. V literatuře se odhalují i dříve tabuizovaná témata například z okruhu kriminality, sexuality, sociálního znevýhodnění apod. V ojedinělých případech je problematičtější téma včleněno do příběhu s prvky pohádky (například Iva Procházková – *Anežka ze slunečnic*, 2006).¹⁶ Dětskému recipientovi je umožněno vybírat z pestré škály různých tematik, problematik aj. V současné době podléhá téma čtenáři, jako celistvé osobnosti, jeho subjektivnímu vkusu a vnějším vlivům, pro co se ve velkém množství literatury rozhodne, nebo na jakých kritériích bude záviset jeho osobní výběr knižního titulu.

1.3 Charakteristika dětského hrdiny v prozaické tvorbě

*Proza pro děti a mládež a její žánrová klasifikace v historické poetice prošla bouřlivými a složitými tematickými a tvarovými proměnami.*¹⁷ Především se v dětské tvorbě jedná o vyprávění, kde se uskutečňuje celé dění a příběh je doprovázen vypravěčem. Příběhy mají často podobu epizodického charakteru. Funkce prózy pro děti by primárně měla vlastnit funkci výchovnou a vzdělávací. Již v nejstarších obdobích našich dějin vlastnily knihy tyto požadavky a funkce (například – modlitby, knížky lidového čtení, biblické příběhy, vinšovníky a jiné varianty publikací).¹⁸ Vývoji, dělení a další typologii se nebudeme zabývat v této podkapitole, poněvadž nejzákladnější informace již byly poskytnuty v úvodních podkapitolách.

Většina autorů se specializuje na typ a především téma prózy, kterým se bude ve své publikaci pro své adresáty po celou dobu zabývat, ať už se jedná o dobrodružný příběh, příběh s dívčí hrdinkou nebo jinou variantu, čtenář opětovně pátrá v tištěných publikacích po odpovědi či řešení problému, budoucím zařazení ve světě a v životě, naplnění cílů a tužeb, ... Tato problematika je úzce spjata s vůdčí osobností, která čtenáře doprovází. *Typickým literárním hrdinou se stává outsider. Ačkoli je jeho charakteristika vybudována na zdánlivé neosobitosti, absolutizaci průměrnosti a pasivitě, nalézá vnitřní sílu k tomu, aby se z outsiderské pozice vymanil (př. próza Ivy Procházkové).*¹⁹ Díla jsou založena

¹⁶ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 32.

¹⁷ ČENKOVÁ, J. a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*, s. 23.

¹⁸ ČENKOVÁ, J. a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*, s. 25.

¹⁹ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 32.

na reflexi dítěte a dospělého, rovněž se setkáváme s autobiografickými prvky autorů, zkušeností a nadhledem.

Analýza pojetí žánru prózy s dětským hrdinou probíhala v teoretické rovině až ve druhé polovině 20. století. Příběhy o dětech a mládeži, které jsou jim čtenářsky určeny nebo které se staly četbou mládeže, zaznamenaly několik vymezení a definování.²⁰ Literární žánry poskytují značnou členitost, proměnlivost a taktéž ovlivnitelnost, mimo jiné se tyto jevy ukazují ve tvarových a funkčních kvalitách. Nesmíme opomenout důležité faktory, které se týkají samotného čtenáře, jsou jimi: věk, pohlaví, životní zkušenosti, sociální zázemí a další. Členění motivů a témat se stává podstatným faktorem při výběru vhodné publikace. Dítě může zápolit s řadou problémů: socializace, týrání, přátelství, dospívání, vztahy v rodině, rasové znevýhodnění a podobně. Ačkoliv se vypravěčská role nezdá být rozhodujícím kritériem, v mnoha faktorech může hrát primární roli styl autorova vyprávění, schopnosti motivovat, upoutat čtenáře, propracovanost postav, rozhovory a jiné. I kladný vztah autora ke čtenáři mohou mnozí recipienti vycítit, proto se i vztah dá hodnotit jako důležité kritérium při volbě odpovídající publikace.

Začátkem 21. století se zdá, že tvarové obměny a škála vypravěčských postupů v próze jsou vyčerpány, takže očekávat zásadní inovační tvarové proměny i v námi sledovaném žánru celkem nelze. Dětská recipienti jsou v postoji k literatuře a četbě limitováni svou životní zkušeností, zejména z hlediska informativního a estetického.²¹ Nynější doba zrcadlí veškeré své výdobytky taktéž v literatuře. Dítě jako čtenář je tímto způsobem značně ovlivněn a výběr knižních publikací podléhá těmto projevům a ovlivnění. Jsme tedy svědky určitého odklonu od dlouhodobě převažujících žánrů v četbě dětí a mládeže, a to zejména dobrodružné prózy a příběhu s dětskými hrdiny.²²

²⁰ ČEŇKOVÁ, J. a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež, s. 32.

²¹ ČEŇKOVÁ, J. a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež, s. 44.

²² ČEŇKOVÁ, J. a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež, s. 44.

2 ŽIVOT A TVORBA IVANY PEROUTKOVÉ

Ivana Peroutková se narodila 14. srpna roku 1960 v Karviné. Absolvovala gymnázium, poté vystudovala FF UK – obor divadelní a filmová věda. Krátce pracovala v televizi a v redakci nakladatelství Panorama. V současné době žije Ivana Peroutková v Praze a věnuje se literární činnosti, především překladatelství, recenzování dramát, psaní knih pro dětské i dospělé čtenáře. V 90. letech autorka debutovala knižním titulem pro dospělé recipienty *Na vahách života* (1992), kde se věnuje problematice mentální anorexie.²³ Mezi další tvorbu pro dospělé patří příběhová próza *Dům s vůní zmoklé psí srsti* (2000), později také *Nad ledem, pod ledem* (2006), *Drama Hedviky P.* (2007) a *Cesta do Arkád* (2010).

Dětským čtenářům autorka převyprávěla *Staré pověsti české* (1997). Inspirována tvorbou Jaroslava Foglara napsala knihu *Hoši od Bobří řeky* (2007), která má komiksovou podobu. Od roku 2004 se věnuje cyklu s hlavní dětskou hrdinkou Aničkou: *Anička a její kamarádky* (2004), *Anička ve městě* (2007), *Anička u moře* (2010), *Anička na horách* (2011), *Anička a cirkus* (2012), *Anička a Velikonoce* (2013). Knihy nesou autobiografické prvky a autorčiny vzpomínky na vlastní dětství, babičku a jiné příhody. Nejmenším čtenářům jsou věnovány knihy *Modrý kocourek* (2007) a *Kouzelné dobrodružství s papouškem Žakem* (2009).

Mezi tvorbu, jenž je určena především dospívajícím čtenářům, se řadí čtyřdílná série s hlavní hrdinkou Denisou: *Denisa mezi skleněnými střepy* (2009), *Denisa a její podzimní můra* (2009), *Denisa ve víru vloček* (2009) a *Denisa maluje lásku* (také 2009). Autorka ukazuje svět dnešní mládeže, která se potýká i s řadou problémů a sociálních jevů ve svém nejtěsnějším okolí. Zatím poslední kniha Ivany Peroutkové vyšla roku 2013 a najdeme ji pod titulem *Mia flor*.²⁴

Autorka odhalila inspirační zdroje a postupy, které uplatňuje v rámci své tvorby pro děti a mládež. Rozhovor s Ivanou Peroutkovou se nachází přímo na autorčiných webových stránkách.

²³ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*. s. 310.

²⁴ Ivana Peroutková [online]. Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/ivana-peroutkova-5001>> [citováno 24. 3. 2014]

2.1 Rozhovor s Ivanou Peroutkovou²⁵

Jak se jmenovala vaše prvotina a v kterém roce vyšla?

První knížka se jmenovala Na vahách života. Psala jsem v ní o anorexii a ten název měl být dvojsmyslný. Tenkrát jsem na něj byla docela pyšná, dneska už ne.

Psala jste už jako dítě, nebo to přišlo až později?

V dětství mě to občas popadlo. Pamatuju si, že jsem napsala pohádku o ježkovi a dobrodružnou povídku pod vlivem Foglara, do které jsem přimíchala poklad z druhé světové války. A taky jsem si psala, když mi bylo smutno. Třeba jsem zbila svého psa za to, že mi rozkousal panenku, a pak jsem samozřejmě brečela a litovala ho víc než tu panenku. Všeho jsem litovala, a jak už jsem to nemohla vydržet, musela jsem to napsat.

Vaše první knížka v Albatrosu byla velmi úspěšná. (Připomeňme, že se jmenuje Anička a její kamarádky a vyšla v roce 2004. Její volné pokračování Anička ve městě se objevilo o tři roky později, rovněž s dobrým čtenářským ohlasem. Obě Aničky vyjdou letos znovu.) Co Vás k jejich napsání inspirovalo – a je v nich něco z Vašeho dětství?

Impulesem pro první Aničku byla smrt mojí babičky, u které jsem jako malá skutečně jeden rok na vesnici bydlela, i když ne v domku. Ale tůňka, staré sáně, zlý kohout, kamarádky, kluci, včely, zámek, houpáčka, to všechno tam bylo a já jsem cítila, že by to byl dobrý materiál pro dětskou knížku, jen k tomu vymyslet příhody a nějak to spojit. A navíc – já si ten rok opravdu psala deník, protože babička to chtěla a nakonec mě to bavilo. Ke druhé Aničce mě ale mnohem víc než vzpomínky na vlastní dětství inspirovaly vzpomínky na dětství mých dětí.

²⁵ Ivana Peroutková [online]. Dostupné z: <<http://www.ivana-peroutkova.estranky.cz/clanky/rozhovor/rozhovor.html>> [cit. 24. 3. 2014], autorka získala „Čestné uznání Albatrosu“

Píšete pro děti i pro dospělé čtenáře. Pro koho se vám píše „snadněji“?

Spíš bych řekla, že psaní pro děti je mi milejší. U nich všechno teprve začíná, všechno se otevírá, všechno je opravdovější a i když se něco pokazí, dá se to napravit. Podporuju dětskou víru v sebe sama a v možnosti si vybrat. Ale když píšu pro dospělé, někdy jsem sklíčená, z čeho nějakou naději vykresat. Zároveň mě to ovšem láká.

Mohou se naši čtenáři i letos těšit na Vaši novou knížku?

Ano, na jaře vyjde třetí volné pokračování Aničky – Anička u moře. Snad můžu prozradit, že tentokrát Anička pojedje se svými rodiči do Egypta, kde si najde novou kamarádku a prožije tu opět spoustu dobrodružství.

2.2 Analýza a interpretace díla - Anička a její kamarádky

Dětská próza *Anička a její kamarádky* prezentuje dětského hrdinu v mladším školním věku. Ukazuje idylické dětství, které je na začátku příběhové prózy ohroženo několika faktory, jež se přímo dotýkají hlavní hrdinky Aničky. První změnou, týkající se přímo hlavní hrdinky, se stává roční pracovní pobyt obou rodičů v zahraničí, tedy nepřítomnost jich obou na poměrně dlouhou dobu pro malého školáka. Další těžkou zkouškou je vstup do zcela neznámého prostředí, do nové sociální skupiny, a s ním spojený strach dítěte z poznání nového světa. Přesto se zde opět setkáváme se zjištěním, čím je člověk mladší, tím je také přizpůsobivější. Tím pádem se i hlavní dětská hrdinka Anička poměrně snadno a rychle aklimatizuje na novém místě. Najde si nové přátele a sžije se s novým prostředím a novými povinnostmi. Čas od času padá do své melancholické nálady při vzpomínce na rodiče, nacházející se na míle daleko.

Ivana Peroutková ve své knize dává prostor i dětským hrám, kterým se děti mohou společně oddávat v různorodých situacích. Upozorňuje i na folklorní odlišnosti her v jednotlivých ročních obdobích, které Anička tráví v novém prostředí. Mimoto seznamuje malé recipienty s přírodou a jevy s ní spojenými. Nevтіravým způsobem rovněž klade důraz na předávání moudrostí a zkušeností starších postav, které dětské hrdinové na svých toulkách potkávají.

Dětské postavy se potýkají i s negativy a starostmi. Jak už to na světě bývá, v životě chodí zlo spolu s dobrem. Anička poznává přátele, nepřátele taktéž i větroplachy.

Na několika místech autorka připravuje dětského čtenáře na situace, do kterých se samotní čtenáři mohou dostat jen stěží. Ukazuje, jak se například vyrovnat s nepřáteli, přestože přátelství v tomto díle hraje prim. Další důležitou úlohu v dětské próze hraje odpuštění, protože se mu každý z nás musí v životě naučit. Ať už jde o odpuštění druhému nebo sobě samému, v životě je velice důležité.

Přátelství, v dětském věku především kamarádství, je jednou z nejdůležitějších složek v našem životě. To si pamatuje i Anička, jejíž počáteční strach je především díky skutečnosti, že jde do neznámého prostředí docela sama a bez kamarádky a čeká ji začleňování. Autorka na postavě Aničky ukazuje, s jakým strachem se dítě vyrovnává a jakou formou. V další fázi ukazuje samotné seznámení se s druhou osobou. Ani přátelství nebo kamarádství, není od samého počátku vždy pevné, musíme se sami zasadit o jeho kvalitu. Anička, přestože si kamarádky našla, neustále svádí boj v sobě samé. Přijde-li na těžší situaci, kamarádky se přátelsky nechovají. Jde tedy o skutečné přátelství nebo jen o dětské vrtochy, protože je dítě vidělo u svého dospělého vzoru? Na těžkosti se však mezi dětmi velmi rychle zapomíná, protože je potřeba zabývat se jinou více či méně důležitou problematikou. Děti také hledají své vzory, které mohou imitovat, neboť se jim jejich chování zdá správné, ačkoliv nemusí být ve všech případech.

Anička najednou nevěděla, co na to říct. Irena měla pravdu. Olina si za to mohla. Ale Anička si vzpomněla na šípky. Jak jim Olina dala ze své hromádky, a kdyby chtěly, možná by jim dala i všechny. A proto by nejradši řekla, že ona Olině pár svých ozdob klidně nechá. Jenže Irena se najednou tvářila tak přísně, že se to bála říct.

„Holky, tak mi dejte aspoň jednu,“ zaprosila Olina.

Ale Irena nesmlouvavě opakovala: „Ani jednu. Nemáš blbnout!“

„Aničko, aspoň jednu...“

„Tak já ti jednu dám.“ Anička pro ni chtěla sáhnout, Irena ji však chytla za ruku. „Nic jí nedávej! Má si dávat pozor!“

V tu chvíli Anička vůbec nevěděla, co má dělat. Chtěla Olině tu ozdobu dát, jenže se zase nechtěla hádat s Irenou. Až nakonec jenom bezradně pokrčila rameny.²⁶

Anička se velkou část příběhů zaobírá otázkou rozdílu mezi lidmi a přírodou. Tato otázka ji v podstatě otevře dveře k přátelství s dívkou, přestože je členkou života

²⁶ PEROUTKOVÁ, I. *Anička a její kamarádky*, s. 45.

na venkově delší dobu než Anička, stále ještě přátele nepoznala a takřka se nezapojila do života s dětmi na vsi. V mnoha případech za touto skutečností jistě jsou charakterové vlastnosti člověka nebo lenost, která člověku nedovoluje zachovat se správným způsobem. Anička podnikne cestu, jak se s touto nesmělou dívkou seznámit. První pokus se nezdařil. Při druhém je Anička opatrnější a ne tolik zbrklá.

„No, ještě sice nevím úplně všechno, ale vím, že příroda je strašně záhadná. A taky vím, že má strašnou moc všechno změnit. My takovou moc vůbec nemáme. Ale možná nám příroda dala něco, co je pro nás ještě lepší. Chci říct, že my máme zase hodně přání. Myslíš si taky, že je to tak?“²⁷

Konec příběhu doprovází hlavní hrdinku opět velké změny. A to radostné, ale i méně radostné. Na jedné straně se Anička velice těší na setkání se svými rodiči, na druhé straně se opětovně musí rozloučit s kamarády, které na vesnici našla, a znovu podstoupit aktu socializace, tentokrát v Praze, kam se s rodiči stěhuje.

2.3 Analýza a interpretace díla - Anička ve městě

Opět se setkáváme s Aničkou, kterou jsme měli možnost potkat již v knize *Anička a její kamarádky*. Hlavním úkolem Aničky bude seznámit se s novým prostředím, snad už nastalo. Najde si hlavní hrdinka kamarády a sžije se se všemi skutečnostmi, které ji čekají? Anička je sice o rok starší, neznamená to ale, že to pro ni bude vše snadné.

Autorka v próze ukazuje, jak se dítě vyrovnává s novým prostředím. Pro Aničku to snad nebude nic nového. Přesto ji netěší, že stále musí opouštět kamarády a hledat nové. S novým bydlištěm se také pojí odlišná škola, nový kolektiv ve třídě, cesta do školy a mimoškolní aktivity, které letos Aničce přibydou. Anička má hodně kladných vlastností, nedělá jí tedy problém seznámit se s dětmi v okolí jejího nového bydliště. Díky seznámení s jednou dívkou a aktivitami spojenými s koncem prázdnin se seznamování s dalšími dětmi stane řetězovou reakcí. Anička se setká i s několika novými spolužáky. Samotná socializace ve školním prostředí probíhá dobře. Možná díky skutečnosti, že do třídy přibyla ještě jedna nová dívka. Toto místo propůjčila autorka dívce z Ukrajiny, která zaujme svým jménem,

²⁷ PEROUTKOVÁ, I. *Anička a její kamarádky*, s. 111.

výslovností a zábavností. Pro spolužáky se stává atraktivní už jen tím, že jí mohou pomáhat s českým jazykem, dorozumíváním se a začleněním do společnosti.

Jak jsem již zmínila, Aničku letos čeká něco nového. Autorka seznamuje čtenáře s faktem, že i zde v dětské knize rodiče dbají na mimoškolní aktivity svých dětí. Ať už se jedná o kroužky sportovní, umělecké, či jiné, rodiče nechtějí své dítě nechat bez dohledu.

„Aničko, neodmlouvej!“ zprísnila náhle maminka hlas. „Zkrátka jsme se s tatínkem domluvili, že by ses měla něčemu věnovat. Tatínek navrhl angličtinu. Dokonce ti sehnal mladou paní učitelku, která k nám bude chodit. A já...? Já si myslím, že bys měla ještě chodit na balet.“

Anička vytřeštila oči. S angličtinou by se snad smířila, ale balet? To má cupitat po špičkách a naklánět se sem a tam a točit piruetky?

„Proč zrovna balet?“ řekla už s pláčem na krajíčku.

„Chceš přece být jako slečna,“ odpověděla maminka, jakoby její pláč vůbec neviděla. „Na baletu se naučíš hezky chodit a budeš mít ladné pohyby.“²⁸

Další zajímavou situací se v knize stává setkání Aničky a nevidomého chlapce, s kterým se později spřátelí. V dětské próze dává autorka prostor i dětským hrám a radostem, které jsou s tím spojeny. Také ukazuje, jak děti bez dovolení rodičů prožívají napínavé dobrodružství, přestože se jejich smýšlení v průběhu cesty změní. Děti si zde uvědomují rizika i následky, které je čekají po příchodu domů. Pro příště si ze všeho vezmou ponaučení.

Autorka prezentuje i první dětské lásky, s kterými se dítě prozatím nesvěřuje. Dozvídáme se o nich pouze díky deníku a společné tvořivosti dětí, které se oddávají ve svém volném čase. Můžeme vidět i tvořivost o originalitu dětí, například u Tarka, který provozuje vlastní loutkové divadlo. Sám přichází s novými nápady, které jeho tvorbu obohacují. Složitější věci do divadla, například zapojení světýlek, Tarkovi obstará tatínek. Jak je vidět, spolupráce dítěte s rodičem je u autorky na denním pořádku. Tento jev u některých dětí může vyvolat smutek, protože jim rodiče tolik svého času a péče nevěnují. V opačném případě dochází ke zjištění, že je vše v pořádku, poněvadž i jiným dětem se rodiče věnují. Mezi volnočasové aktivity dětí nemusí patřit jen umělecky zaměřená činnost, ale také třeba péče o domácího mazlíčka. Anička se takovou činností zabývá. S dovolením rodičů

²⁸ PEROUTKOVÁ, I. *Anička ve městě*, s. 22-23.

si pořídila křečky. V dětské zálibě najdeme i jistou dávku zodpovědnosti za malé tvory. Anička se o křečky pravidelně stará a je svědkem narození mlád'átek, ale i krutosti přírody, s kterou se těžko vyrovnává.

Srdce jí začalo tlouct strachem a zlou předtuchou. Pomalu přejížděla očima po pilinách. A náhle s hrůzou spatřila, co nechtěla. Ležela tam půlka mrtvého narůžovělého tělíčka.

Aničce z toho bylo tak hrozně, jako jí snad ještě nikdy v životě nebylo. Slzy se jí draly do očí a bezmocně svírala pěstičky. A nejradši by na Melisku křičela: „Nenávidím tě! Nenávidím tě, ty vražedkyně! Já jsem tě tenkrát zachránila, aby tě nesežrala ta obludná zubatá ryba, a ty teď zabiješ vlastní miminko!“²⁹

Neveselou událost dětským čtenářům vysvětlí rozumný Adam, který je už trochu starší. Úkolem čtenáře ale i Aničky je, aby přírodu pochopili. Dalším důležitým faktorem zůstává, naučit se odpouštět sobě i druhým. V závěru knihy autorka Aničke s největší opatrností sděluje, že se jejich rodina rozroste. Každé dítě reaguje jiným způsobem. Některé zesmutní, že mu mladší sourozenec sebere rodiče, jiný má převelikou radost, což je také Aniččin případ.

2.4 Analýza a interpretace díla - Anička u moře

Po letech strávených v Praze či v okolí posouvá autorka malou hrdinku směrem na jih, kde si užije dovolenou společně s rodiči. Před samotným odletem se ukazují různé reakce Aniččiných kamarádů. Kamarádi se v této chvíli rozdělí na dvě skupiny. Jedna skupina dovolenou u moře Aničke přeje, druhá skupina se vychloubá, že právě tam je dovolená velice nudná. Autorka ukazuje vlastnosti lidí přesně takové, jaké jsou. Prezентuje i reakce chování, s kterými se často setkáváme.

Při samotné cestě do exotické země seznamuje dětského recipienta s chodem letiště a s kulturou jiné země, protože se od naší země v mnohém liší. V prvních chvílích upozorňuje na obavy, které dítě při vstupu na jiný kontinent má. Dětské obavy se na dovolené ukazují především absencí kamarádů, či dětí, které by dlouhé nudné chvíle zkrátily. Peroutková ve své tvorbě pro děti dává příležitost především přátelství a dětským

²⁹ PEROUTKOVÁ, I. *Anička ve městě*, s. 111.

hrám. Orientuje se primárně na dítě a okolnosti, které jej obklopují. Nyní dětského hrdinu ukazuje v jiné zemi, kde nemá své dosavadní přátele. Ukazuje také dobrodružství, které dítě na návštěvě cizokrajné krajiny může zažít. Dětský recipient je seznámen, skrze hlavní dětskou postavu, s kulturou a některými zajímavými historickými souvislostmi.

Dítě se svou tvořivostí a originalitou se velice rychle seznamuje, přestože v cizím prostředí není socializace tak rychlá jako v prostředí domácím. Dítě se přesto dostane do situací, kde si nové kamarády najde, alespoň po dobu dovolené. Poté se zde objevuje typický rys pro autorku, která klade velký důraz na přátelství a dětské hry. I na dovolené si hlavní dětská hrdinka Anička užije dětské radovánky.

Mezi dalšími zajímavostmi, s kterými autorka čtenáře seznamuje, ukazuje i podmořský svět a nepoznané krásy. I při potápění a různých sportovních aktivitách je potřeba být obezřetný a to pozná i Anička, protože zažije neveselé dobrodružství při setkání s medúzou.

Anička s hlasitým dýcháním pronikala do podmořského světa, který žil ukrytý pod hladinou. Ale snad tu nikomu nevadila, když na ni i ty ryby přátelsky mrkaly a plavaly těsně kolem ní.

Mohla by si je pohladit?

Sotva na to pomyslela, její pravá ruka se opravdu něčeho dotkla. Fuj, brrr, tohle ale nepřipomínalo žádnou rybu! Něco tuhého a měkkého se jí přisálo na zápěstí a vzápětí ucítla řezavou, pálivou bolest.

Anička vylekaně zvedla hlavu nad hladinu. Ze samého zděšení do sebe vtáhla vodu z trubičky a rozkašlala se. A co spatřila? Odpornou fialovo rosolovitou medúzu!³⁰

Následně po události se hlavní dětská hrdinka snaží se situací vyrovnat a bojovat se strachem. Na druhé straně autorka ukazuje vlastnosti jiných dětí, které jsou až zachtivé. Potřebují mít kolem sebe vždy lidi a být neustále v centru všeho dění.

Na dovolené s Aničkou a její rodinou se dozvídáme především o možnostech, které nabízí exotická země, krásné počasí a odlišná sorta lidí. V průběhu dění nás autorka odvádí například na tržiště, na výlet po poušti, jež celá posádka projede v sedle velbloudů, dále si pro své hrdiny připraví plavbu lodí po moři, která je zpříjemňována pozorováním delfínů, a samotnou prohlídku osamělého ostrova a v posledních dnech strávených v cizí

³⁰ PEROUTKOVÁ, I. *Anička u moře*, s. 33.

zemi i prohlídku starobylých královských hrobek. Autorka touto cestou přibližuje dětskému čtenáři exotickou krajinu, zajímavou historii a odlišnou společnost. O samotném životě lidí v této zemi se Anička ani dětský čtenář mnoho nedozví.

Na své si také přijdou milovníci každého dobrodružství ve chvíli, kdy se na tržišti hlavní hrdinka ztratí vlastním rodičům. Sama bojuje se strachem a slzami, zda své rodiče ještě uvidí. Setká se však s přátelským přístupem domorodců, kteří vidí její nesnáze. Aničce pomohou, přestože si obě strany uvědomují jazykovou bariéru. Vše dopadne dobře, dítě se znovu shledá se svými rodiči. Ani zde, mimo okruh svých kamarádů z domova, Anička nezapomíná na pevné přátelské pouto mezi nimi.

2.5 Analýza a interpretace díla - Anička na horách

Specifickou vlastností další knihy Ivany Peroutkové, kde dětský čtenář nachází malou Aničku, je týdenní pobyt, který Anička tráví s kamarádkami na chatě u tety a strýce v Jizerských horách. Tento příběh se odehrává o jarních prázdninách. Nesetkáme se zde se všemi kamarádkami ze třídy, protože některé se zkrátka nechovají tak, jak se od nich očekává. Poslední dobou se Katka kamarádkám nezdá. Její chování se podstatně změnilo k horšímu. Skoro se spolužačkami nepromluví. Tím si ovšem zbývající děvčata nechťejí nechat zkazit náladu a vydávají se do hor prozatím sama.

Jak už je zvykem, příběhy s hlavní hrdinkou Aničkou se zabývají především přátelstvím a dětskými hrami. Ani v knize, kdy se děvčata vydávají na hory, tomu není jinak. Autorka do děje zasadila nám již známé postavy. Tentokrát využila jiného prostředí a jiné roční doby. Kamarádky se díky autorce dostaly na statek a mohly vyzkoušet své lyžařské dovednosti.

Dílo autorka ozvláštnila jevem zamilovanosti, který se u dětských hrdinů objevuje častěji. Anička častěji myslí na svého milého, s kterým hraje loutkové divadlo. Na svahu se i Dita, jedna z Aniččiných kamarádek, seznámí s klukem, co jezdí na snowboardu. Děvčata tuto radost nemusí nikterak dávat najevo, protože kamarádky to vždy poznají.

Jenže Anička už tušila. Dita prosvištěla těsně kolem můstku jako tornádo a kluk s čelenkou obdivně hvízdal.

Julja se na Aničku významně podívala: „Že se tomu klukovi Dita líbí?“

„Blik, cvak, to bylo jasný už s tou tatrankou,“ potřásla hlavou Anička. „Dítě se líbí taky. Chce, aby viděl, jak rychle jezdí. Ale před námi dělá jakože nic.“

Pak Anička hrotem hůlky zašfourala do sněhu. Najednou jí bylo smutno. Zastesklo se jí po Tarkovi.

„Já ještě s žádným klukem nikdy nechodila,“ prohodila Julja. „Ale mně to nevadí. Já budu nejšťastnější, když jednou vyjedu na tom vleku.“³¹

Dětské příběhy jsou ozvláštněny dívčím povídání o strašidlech. Povídání je večer přibarveno prapodivnými zvuky, díky kterým děvčata mají téma k povídání navíc. Kamarádky se nenechají ničím rušit a vesele si užívají prázdninové dny, při kterých mohou zapojit svou kreativitu a společné síly. Společně lyžují, zkusí i běžky, navštíví saunu, staví sněhuláka a své výtvarné cítění propůjčí i vynalézavosti při tvorbě masek na karneval. Kamarádky se nachází ve věku, kdy jim karneval přijde ještě zábavný a ne trapný a pro malé děti. S touto variantou nás autorka překvapí až při příjezdu Katky, která se rozhodla přijet na polovinu týdne. Kamarádky se snaží Katku ihned začlenit do kolektivu, ale setkávají se s Katčíným nezájmem a absolutní apatií, která se týká téměř všeho. Katka svou negativní náladou kazí víkend celé společnosti.

Tisíckrát se omlouvám, že mi byla Katka protivná. Ona má už pubertu. To je taková věc, že člověka nic nebaví, je mu divně smutno a zachrání ho třeba tečka v oku. Mě hodně věci baví, ale myslím, že tu pubertu už trochu mám. Snad ji přežiju.³²

Pro dětské recipienty může být stálost dětského hrdiny přitažlivá. V každém díle s Aničkou se dostáváme do nových dobrodružství, která se možná dějí i dětským čtenářům a jejich kamarádům. Především jsou příhody přátelské a dětský recipient se dozví o pozitivních a mnohdy i negativních příhodách, které se odehrávají právě jejich vrstevníkům. Sami zde nacházejí řešení vlastních problémů a drobných sporů s kamarády. Někteří čtenáři si také zapisují své příběhy stejně jako malá Anička do deníku, který uchovává jejich příjemné i méně příjemné zážitky, které jsou něčím specifické, jinak by si je dítě skutečně nezapisovalo. Později, až si deník přečte, zavzpomíná na své dětské příhody a události, které dítěti snad později přijdou zábavné a nedůležité. V tomto okamžiku mají však pro dítě zvláštní důležitost, kterou dospělý čtenář neocení ani nepochopí.

³¹ PEROUTKOVÁ, I. *Anička na horách*, s. 40-41.

³² PEROUTKOVÁ, I. *Anička na horách*, s. 115.

2.6 Analýza a interpretace díla - Anička a cirkus

Příběhová próza se z velké části odehrává v cirkuse a jeho okolí, které může být pro dětského čtenáře velice lákavým tématem, protože dítě se s cirkusem v dnešní době nesetká tak často. Navíc většinu programu sleduje pouze z hlediště. Anička se v knize dostane i do zákulisí cirkusu a také do samotných maringotek, které skrývají mnohá tajemství.

Protože autorka prezentuje pro mladší recipienty především téma o přátelství, není tomu jinak i v díle, kde se Anička vyskytne v blízkosti cirkusu. Anička se skamarádí s dívkou, jež je součástí cirkusové rodiny. Sama je provazochodkyní a dítětem, které se narodilo pro cirkus. Bětka, malá akrobatka, je přibližně stejného věku jako Anička, proto oběma děvčatům nedělá problém rychle se seznámit a vidět v té druhé kamarádku. Bětka Aničku zasvěcuje do tajů cirkusu. Anička má také možnost vyzkoušet si některé z akrobatických prvků, jež u cirkusu můžeme zhlédnout. V případě obou malých kamarádek ukazuje autorka křehkost přátelství. Anička na jedné straně Bětku a její dovednosti obdivuje, na druhé straně ji tak trochu závidí cirkusový život a všechno to dění kolem. To možná ještě netuší, že Aničce její život a kamarády, obyčejný život, školu a stálé bydlení, trochu závidí Bětka, která takový život nevede. Cirkusový život je velice přitažlivý, ale není pro každého. I to si Anička musí uvědomit.

Bětka se snaží navázat s Aničkou pevné přátelství trochu nešikovně. Snaží se na Aničce vymámit slib, že přijde každé odpoledne. Také ona sama se Aničce zavazuje, že pro ni vymyslí cirkusové číslo, s nímž vystoupí v cirkusovém programu. Po malé příhodě, kdy slib není z jedné strany, čeká Aničku veliké zklamání, s kterým se sama nedokáže vypořádat ani jej pochopit. Jaké štěstí, že má kolem sebe lidi, na něž se může spolehnout. Adamovi důvěřuje, proto Anička neváhá a celou příhodu mu sdělí. Adam Aničce vysvětlí všechny důležité detaily.

Když Anička Adamovi všechno opět převyprávěla, i ten pokýval hlavou a řekl: „Aničko, věř mi, že kdyby Bětka byla ředitelkou cirkusu, ty bys v něm určitě vystupovala. Ale je to jenom holčička jako ty. Ačkoliv ona vlastně není jako ty. Ty žiješ v domě s rodiči, chodíš do školy, máš ve třídě kamarádky, a navíc máš Tarka, s kterým nacvičuješ loutkové divadlo. Napadlo tě někdy, jak asi Bětce je, když s cirkusem putuje a do žádné třídy pravidelně nechodí? Třeba se cítí sama a touží mít aspoň občas opravdovou kamarádku.

Chtěla s tebou moc kamarádit, ale bála se, že kdyby ti neslibovala vystoupení, ty by ses vrátila ke svým kamarádkám ve třídě. “

Anička zadumaně pokývala hlavou.

Vlastně se i trochu zastyděla.

Náhle si totiž nebyla jistá, jestli by bez toho slibovaného vystoupení za Bětkou pokaždé tak nedočkavě utíkala.³³

Když se obě kamarádky setkají, dojde k oboustrannému usmíření. Anička seznámí malou provazochodkyni se svými kamarádkami ze školy a s Tarkem, s nímž hraje loutkové divadlo. Také Aniččiny kamarádky jsou velice překvapené, že Bětka je docela normální a kamarádká dívka. Tudíž se ukazuje, že mínění je velice špatné do té doby, než se seznámíme se skutečností. Když se cirkus loučí s městem, musí se oddělit i obě malé kamarádky. Jejich životy se opět vrátí do původních kolejí, přesto na sebe nezapomenou a budou udržovat své přátelství alespoň na dálku, díky korespondenci.

2.7 Analýza a interpretace díla - Anička a Velikonoce

Ryze jarní kniha odhaluje motivy, s kterými se dětský čtenář setká s blízcími se svátky jara. Velikonoční atmosféra na dítě dýchá díky tematickému zaměření ve škole a v okolním světě, v němž se dítě pohybuje. Ať už se jedná o výlohy nákupních center nebo jarní nálady, Velikonoce zkrátka nelze přehlédnout. Z čisté dětské radosti píše Anička dopisy svým kamarádkám, se kterými se setkala již v dřívějších dílech dětské prózy, například kamarádkám na vesnici, za kterými se chystá vyrazit, Dominice, s níž se seznámila na exotické dovolené, nebo Bětce, která nedávno odcestovala z města s celým cirkusem. Poslední dopis je pro babičku, u které Anička bude velikonoční svátky trávit. Na poště, kam se Anička s dopisy vydá, se seznámí s byrokracií, která ovládá náš svět. Také přemýšlí, jakou váhu slova vlastně mají a čím se dají zvážít.

Kdyby existovala váha na slova, kolik by moje psaní vážilo? Kolik by vážila moje radost? Určitě nejmní sto kilogramů. Ještě že se dá zvážít jen tenký papír!

Anička potěžkala svůj deník a pak ho šťastně uklidila do zásuvky.³⁴

³³ PEROUTKOVÁ, I. *Anička a cirkus*, s. 83-84.

³⁴ PEROUTKOVÁ, I. *Anička a Velikonoce*, s. 15.

V případě Aničky se seznamujeme s veselým dítětem, které je hloubavé a zajímá se o svět, v kterém žije. Neváhá zeptat se rodičů, v čem spočívá název svátků, které jsou v dohlednu. Díky Aničce se autorka snaží přiblížit i malému recipientovi, odkud se název Velikonoc vzal. Vypráví o pohanské i křesťanské tradici, která malého čtenáře jistě upoutá, a především vysvětlí otázky, jež zatím dítě nevyslovilo. Dítě je seznámeno i se smrtí a z mrtvých vstání Krista.

Anička tráví velikonoční svátky jako mnoho dětí na vesnici, kde je k tradicím blíže než ve městě. Na vesnici, kde se malá hrdinka opět setká se svými kamarády, dává autorka opět příležitost dětským hrám a projevům přátelství. Vypráví o odvaze dětí a originalitě při hře, kdy se dítě velice rychle vžije do své role. V další fázi dítě objevuje zvířecí mláďata a život, s nímž je vesnice spojena. Díky venkovskému prostředí se v knize objevují také folklorní zvyklosti, jako například pomlázka, malování velikonočních vajíček, trhání mladých kopřiv, s kterými se již v dnešní době nesetkáme tak často jako v dobách dřívějších.

Ve velikonočním příběhu Anička navštíví u starého pana Preclíka, který ji dříve obeznámil s chovem včel a věnoval jí med. Pan Preclík je nemocen a jeho zdravotní stav není zrovna pozitivní. Aničce je pana Preclíka líto. Rozhodne se jej navštívit, aby zjistila, jak je celá situace vážná. Anička se velice obává smrti pana Preclíka. Dokonce se kvůli jeho uzdravení obětuje a projde bosýma nohama kopřivovým záhonem. Přestože nemoc pana Preclíka je vážná, najde si Anička i veselejší témata. Vzpomíná i na nemocného Tarka, kterého má moc ráda. Z lásky k němu schová nejkrásnější vajíčko, jež nakreslila, aby mu jej později předala. V neposlední řadě vzpomíná Anička na maminku, které se blíží datum porodu.

V životě přicházejí situace, které skutečně nemůžeme ovlivnit. Autorka několik zajímavých situací připravila i Aničce. Ta se právě dovídá, že pan Preclík zemřel. Dítě se v knize snaží vyrovnat se smrtí. Přestože se nejedná o úmrtí v rodině, přesto je dětský hrdina velice překvapen. Za malý okamžik se Anička seznamuje s další skutečností. A to že se jí narodil mladší bratříček. Autorka střídá pocit smutku s veselostí a radostí, která dítě přímo zachvátí.

Teprve v pokojičku se Anička trochu zklidnila. Vždyť se kolem ní dělo tolik dělo tolik nečekaných událostí! Na začátku si myslela, že prožije jenom nejhezčí Velikonoce. Na konci se však během jedné hodiny dozvěděla tu nejhorší i tu nejnádhernější zprávu. Nejprve, že pan Preclík umřel, a brzy nato, že se mamince narodilo miminko. A potom úplně

naposledy Anička poznala, že se Parašínovi bude po ní stýskat, a bylo jí ho kvůli tomu líto. I když měla Parašina za opravdového kamaráda, milovala přece Tarka!

*A přesto bylo Aničce podivně smutno.*³⁵

Příběh končí Aniččiným shledáním s maminkou a právě narozeným bratříčkem, s kterým si jistě dětská hrdinka užije spoustu zábavy a veselých her, až maličko povyroste. Anička svou radost ještě násobí, když se vypraví za kamarády, aby jim radostnou událost oznámila.

³⁵ PEROUTKOVÁ, I. *Anička a Velikonoce*, s. 108.

3 ŽIVOT A TVORBA MARKY MÍKOVÉ

Marka Míková původním jménem Marie Horáková se narodila 28. 12. 1959 v Českých Budějovicích. Po úspěšné maturitní zkoušce na gymnáziu navštěvovala Lidovou konzervatoř v hlavním městě. Poté vystudovala DAMU – obor režie a dramaturgie na Katedře loutkářství.³⁶ Marii Horákovou si můžeme pamatovat i jako herečku v pohádce *Jak se budí princezny* a v dalších filmech. Mezi další aktivity, kterým se věnovala, patří například pozice nápočedky v divadle, vyučování na VOŠ-herecké, režie v divadle, dabing, ...

Mimo to založila se svými spolužačkami (Hanou Repovou, Pavlou Slabou) dívčí punkrockovou skupinu s názvem *Zuby nehty* a dětem věnovala prozatím čtyři knihy. *Všechny se vyznačují originálním tématem, neobvyklým prostředím, v němž se příběh odehrává, a velkou dávkou imaginace. Míková se nebojí čerpat náměty a motivy ze současného světa, ať už jde o počítačové hry, velkoměstské prostředí či rockovou hudbu. Třikrát byla nominována na Literu za knihu pro děti a mládež.*³⁷

Knihá *Roches a Bžunda* (2001) obsahuje autorčiny vzpomínky na dětství. *Knihafoss* (2007) je zaměřena spíše pro mladší čtenáře. Jedná se o dobrodružný příběh, který je plný fantazie a cesty po kouzelné zemi. Dobrodružství zažije čtenář i v napínavé knize *JO537* (2009), která byla inspirována počítačovými hrami a detektivní zápletkou. Příběhová próza z prostředí velkoměsta je opatřena výstižným titulem *Mrakodrapy* (2012). V současné době je autorčinou poslední knihou pro recipienty mladšího školního věku.

V následující podkapitole se můžeme seznámit s autorčinými náměty, inspirací, tajemnými názvy a postupy, které odhalila při rozhovoru s Radimem Kopáčem na Radioservisu.

³⁶ ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*, s. 275.

³⁷ MANDYS, P. a kol. *2x101 knih. Nejlepší a nejvlivnější knihy pro děti a mládež*, s. 390.

3.1 Rozhovor s Markou Míkovou³⁸

Právě vám vyšla Knihafoss, vaše druhá knížka pro děti. Jak jste došla k tomu, že budete psát pro dětského čtenáře?

Já o adresátovi neuvažuji. A pokud ano, tak spíš myslím na lidi, tedy dospělé lidi, kteří si uchovali nějaké dětské vnímání a rádi uniknou do nereálného světa, kde je jim dobře. Jeden kamarád, pětáctýřicátník, mi po přečtení Rochese a Bžundy řekl: „Tohle bych chtěl napsat já. Vždyť přece to je naše mládí!“ Tak asi pro takové já píšu.

Máte čtyři děti. Určitě vám musely být inspirací.

Určitě byly. Ale mě neinspirují jenom moje děti. Při psaní se vždycky naladím na určitou vlnu imaginace, dostanu se do nějakého prostoru, v němž si najednou můžu hrát se vším, co je kolem mě, se vším, co jsem viděla svýma velkýma očima, a přetvářet to, pracovat s tím. Líbí se mi v tom prostoru, daří se mi tam vymýšlet si – najednou jsem ochotná dovolit si úplně všechno. Protože kontrolovat se při psaní, hlídat, co tomu řekne čtenář, to by byla nuda. Já opravdu ráda sním. A víte, co se mi stává? Stačí, když se na někoho chvíli dívám, a hned vím, jaké by to bylo, kdybych s ním chodila na základní školu. Tenhle by byl plachý a všichni by se mu smáli, támhleten by byl nesnesitelný šprt, co se pořád hlásí, jiný zas sígr, co by s ním byla neuvěřitelná psina.

Takže vám vede při psaní ruku především fantazie?

Ne vždycky. Hlavní hrdinkou Knihyfoss je holčička Hredka, která se ztrácí a proměňuje v nejrůznější věci: jednou se promění v ředkvičku, jindy třeba v červenou barvu, nebo ptáka. Ale v podstatě jde o bloudění a hledání a především o to, jestli je možné vrátit se zpátky v čase. Ale myslím, že to má v sobě řada spisovatelů nebo umělců – každému se do díla dostávají věci, které v sobě nosí z minulosti. A některé z těch věcí mohou být divné. Vlastně si tak divně hrajeme ve svých doupatech.

³⁸ Celé znění rozhovoru s Markou Míkovou (na otázky se ptal Radim Kopáč) na Radioservisu [online]. Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv07/22_07/22titul.htm> [cit. 13. 4. 2014]

Vaše knížky mají tajemné tituly...

Oceňuji odvahu nakladatelství Baobab, že mne nenutili, abych dala knížkám srozumitelnější název. Jiný nakladatel by asi vrčel, že Rochese a Bžundu lépe prodá titul Šla holčička do města - ale to bych zas vrčela já.

A jak se vaše první knížka prodávala?

Myslím, že náklad byl tisíc výtisků - a je vyprodaný. Baobab snad chystá dotisk.

Rok předtím, než knížka Roches a Bžunda vyšla, skončily Zuby nehty, kapela, která začínala v roce 1980. Vy jste v ní hrála na baskytaru, později na klávesy. Jaké ty začátky byly?

To je stará historie: Pavla (Slabá) a Hanka (Řepová) spolu chodily na gympl a hrály na kytary. Jednou je napadlo, že by bylo dobré postavit kapelu. Můj bývalý manžel Tomáš Míka je znal, a tak mě jim dohodil. Tak to všechno začalo...

3.2 Analýza a interpretace díla – Knihafoss

Autorka představuje hrdinku zcela odlišným způsobem. Kniha se ve skutečnosti stává zápisníkem malé Hredky, která retrospektivně vypravuje svoje příhody, které prožila v kouzelné severské zemi. Očekáváte-li plně popsany list, jako v deníku, budete se muset smířit s holou pravdou. Autorka Hredce nechává volnou ruku a malá hrdinka občas napíše jen pár řádků, nebo také nechá volné místo, aby i čtenář doplnil stránku podle své vlastní představy. Možná také, aby dětské recipienty navnadila na další dění a na skutečnost, že nemá potřebu vždy komunikovat, tudíž zápisy budou různě obsáhlé.

Autorka vtahuje Hredku i malého čtenáře do jiného světa. Není potřeba procházet tunelem či zdí. V jiné zemi se ocitne zkrátka jen tak. V celém dobrodružném příběhu udržuje autorka s dítětem kontakt díky řečnickým poznámkám a hovorovému jazyku, který je dětskému čtenáři rozhodně bližší. Sama Hredka se čtenářem komunikuje, ptá se a vysvětluje. Ač nemá zpětnou vazbu, odpoví si sama, nebo alespoň vše sama zhodnotí, jak by asi čtenář reagoval. Mnohé pasáže jsou doplněny zpěvem, nebo alespoň popěvkem, ke kterému se čtenář může přidat dle vlastní libosti. Není potřeba znát melodii. Stačí trocha odvahy a kreativity, jež čtenář vynakládá při pochopení čteného textu. Další

zajímavostí v příběhu je skutečnost, kdy se z dívky Hredky stává ředkvička, červená bunda, duha a jiné předměty. Autorka si hraje s proměnou a unikáním do jiného světa. Díky tomu může s dítětem navázat užší kontakt, spolupráci a také pochopení.

... Zdálo se mi, že jsem nějak zrudla. A vůbec... zdálo se mi, že vidím své břicho a že je červené a dost kulaté... zdálo se mi najednou, že vypadám jako

malá

červená

ředkvička.

Já jsem ředkvička! vylítlo ze mě.

Papuchalk plaval vedle mě.

Tak, tak, a moc hezká. Jsem ti to říkal, usmíval se.

No tohle. Co je to za bláznivinu? To se mi snad zdá?!³⁹

Celý příběh o Hredce si pohrává s dětskou fantazií a fantazijním světem. Díky unikání do kouzelného světa se dítě společně s Hredkou dostane na pozoruhodná místa a prožije různé příhody. Také se dětský recipient dozví něco o přírodě v severských zemích. Jak už to v příbězích pro dětské čtenáře bývá, přes veškerá dobrodružství a lapálie příběh dopadne dobře a Hredka se v pořádku vrátí domů ve své původní podobě dívky.

Knihafoss obsahuje i CD, ve kterém autorka dotváří dojem severské krajiny i Hredčiny příhody. Nahrávky dokreslují Hredčinu cestu a příběh, protože během cesty si Hredaka často zpívá různé písně. Další dominantu veselé knihy tvoří příběhy, v kterých autorka čtenáře odkazuje na různé kapitoly, které na sebe navazují, přestože se nenacházejí za sebou. Zvědavý čtenář má tedy možnost listovat knihou tak, jak se mu chce, a číst, kde ho jen napadne. Nebo může číst také podle subjektivní nálady či Hredčina apelu, který rozhodně není nijak vtíravý.

A Mia překvapeně zvedla hlavu. Co jééé?

A kdo chce vědět, jak to dopadlo s Miou, ať čte klidně dál, a kdo by radši četl něco o tom, jak jsem zas dostala lidskou podobu, tak ať si nalistuje stranu 61.⁴⁰

³⁹ MÍKOVÁ, M. *Knihafoss*, s. 25.

⁴⁰ MÍKOVÁ, M. *Knihafoss*, s. 39.

Neuvěřitelné dobrodružství, jež normální situace staví na hlavu, přenáší dětského čtenáře z běžného života do kraje plného vtipu, fantazie, nových poznání, dobrodružství a legrace. Autorka celou krajinu dokresluje hrou s jazykem, při které dítě rozvíjí nepoznanou fantazii. Hlavním kouzlem knihy přesto zůstává únik z reálného světa, převtělování a hra s jazykem, dokreslující odlišnou kulturu severských zemí. Mimo hlavní hrdinku Hredku se čtenář seznámí s různorodými živočichy, ale také v různých kapitolách může narazit na skřítky, kteří jsou přece jen bližší pohádce než reálnému příběhu.

3.3 Analýza a interpretace díla - JO537

V první chvíli nic neříkající název knihy, který čtenáře záhy seznamuje s Josefem, jeho denními rituály, rodinou, příběhy a sny, které Josef doted' nepamatuje. Dítě jistě tato skutečnost nepřekvapí, protože si samo své sny obvykle nepamatuje. Vše se ale může jednou změnit. Konečně i Josefovi se zdá sen. Ale ne obvyklý. Poměrně v krátké době se prolíná Josefův sen se skutečností, na kterou naváže počítačová hra a také nečekané události, které také počítačové hráče jistě velice překvapí.

Je možné, že s Josefem čtenář zažije veliké dobrodružství, protože zkrátka v některých chvílích nahání až strach. Autorka si v knize JO537 pohrála s prolínáním reality a klukovské počítačové hry. Josef je obvyklý kluk, jako tisíce jiných, bydlí s rodinou. V knize vidíme každodenní přípravu Josefa a jeho sestry před odchodem do školy, jejich běžnou komunikaci a jiné zvyklosti.

„Josefe, vstávej!“ opakovala naléhavě ségra a stahovala Josefovi peřinu.

„To snad není normální, já na tebe tady ječím už čtvrt hodiny.“

Josef otevřel oči. Ségra byla oblečená a na zádech měla tašku.

„Kolik je?“ vyhrknul.

„Půl,“ odpověděla.

„Tos mě nemohla vzbudit dřív?“ zuřil Josef a strhával ze sebe pyžamo.

„Já tě budila... na mě to nesváděj, spíš jak jezevec.“

„To mi nepovídej...“

„Hele, víš co?“ rozzuřila se ségra, „dej mi pokoj, jo. Máš si zapínat budíka. Co já tě budu budit? A ty mi za to budeš ještě nadávat, Pepane!“⁴¹

Celý příběh je doprovázen několika zajímavými postavami, které Josef neustále potkává jak ve snu, tak i v reálném životě. Jedná se o postavu důchodkyně, která není postavou ani zápornou, ani kladnou. Oproti tomu se Josef víckrát setká se skupinou velice zvláštních mužů, na které narazí v lesíku za domem, přestože se na místě lesík nikdy nenacházel. Situace se začíná komplikovat, když se Josefův dědeček dostane do zapeklité situace, a jde mu takřka o holý život. Autorka přenechává Josefovi možnost, aby našel viníky dědečkovy nehody. Postupem času, až si Josef dá dvě a dvě dohromady, je skutečně partě viníků na stopě. Do toho všeho Josef navštěvuje školu a má velkou oporu v kamarádovi Jirkovi. Oba hrají tutéž počítačovou hru. Zajímavým zjištěním pro Josefa je, že počítačová hra ukazuje prožité události, které se Josefovi v posledních dnech skutečně staly. Díky okolnostem ví Josef, jak ve hře pokračovat. Autorka toto propojení použila i ve zpětném významu. Přesně jak se odvíjí hra, dopadne i skutečnost a dopadení lumpů, kteří způsobili dopravní nehodu a dokonce okradli několik rodin v domě.

Míková se nesoustředí pouze na hlavní hrdiny příběhu, dává také příležitost jiným postavám v ději. Josef se například setkává s učitelem učitel, který žákům dává zdlouhavé přednášky o třídění odpadu a ekologických dopadech na naši planetu, přestože jeho aprobace je docela jiná.

Tyhle sajrajty se nedají tak jednoduše z vody dostat, ty se nedají jen tak zlikvidovat, ty kolují a cirkulují a my je později stejně dostaneme do těla, dostaneme je do potravinového řetězce stejně jako různé léky a hormony a tohle je ta opravdová tragédie, na tohle lidstvo dojde, protože bude úplně zdegenerované a neschopné reprodukce. Mluvil tak rychle a tak rychle to ze sebe sypal, že jen lapal po dechu. „A na počátku toho všeho je přílišná hygiena... tak je to,“ dodal. Málem mu šla pěna od úst. Bylo to děsný. Pak musela celá třída běžet deset koleček v tělocvičně, kde se nedalo dýchat.“⁴²

Jako v předchozí knize dává autorka příležitost dětské fantazii, není tomu jinak i v příběhu, kde skutečně hlavním hrdinou je Josef. Propojení počítačové hry a života je jistě geniální nápad. Příběh z počítačového prostředí by mohl zaujmout především dnešní mládež a děti, které tráví spoustu času při hraní různých her. Míková se v knize věnuje i rodině,

⁴¹ MÍKOVÁ, M. JO537. s. 37.

⁴² MÍKOVÁ, M. JO537, s. 53-54.

obzvlášť sourozeneckým vztahům, protože ty jsou někdy velice divoké, jindy naopak jsou si sourozenci bližší, záleží na závažnosti situace a pochopitelně náladě.

3.4 Analýza a interpretace díla – Mrakodrapy

Autorka ve třech rozdílných příbězích ukazuje život velkoměst a s nimi kouzlo mrakodrapů. Dětský čtenář může snadno propadnout kouzlu jejich moci a prožívat jedinečnou atmosféru společně s dětskými hrdiny, kteří se v knize objevují.

První příběh je ozvláštněn jak pomíjivostí, tak délkou. Čtenář společně s malou dívkou a jejím otcem prochází městem kolem mrakodrapů a lidí. Nasává atmosféru cizího města, zcela odlišného prostředí a jiných zvyků, během kterých vidí, co zatím nespátřilo. V průběhu cesty potkává množství lidí, kteří se velice odlišují od populace, se kterou se dítě setkal dříve. Dětský hrdina se ve velkoměstě nachází pouze na návštěvě.

Druhý příběh autorka zasadila do prostředí mrakodrapu, jež se zevnitř podobá spíše nekonečnému labyrintu. Tento mrakodrap obývá neuvěřitelné množství lidí. Dětská hrdinka Ema se v mrakodrapu narodila a nikdy jej neopustila. Autorka poukazuje na strach rodičů o své dítě, jelikož by se v jednotlivých patrech mrakodrapu jednoho dne mohlo ztratit.

„Tady v šestapadesátém je kavárna, kde mají i dětský koutek, to mohu doporučit, občas dávají dětem balónky a bonbónky. No ale každý den to nejspíš nebude, to bych si všiml, kdepak, každý den ne,“ ozval se pán v livreji.

„To někdy zkusím,“ špitla Ema a jeli dál.

„O tři patra níž, a to málokdo ví, je prodejna malých domácích zvířat a je tam také malé ZOO, pokud by tě to někdy zajímalo,“ pokračoval zdvořile pán.

„Jú, to mě zajímá velmi,“ usmála se Ema.

„Tady v dvaapadesátém je bazén.“⁴³

Zajímavostí v příběhu jistě je, že autorka nechá Emu, aby si sama ve velkém mrakodrapu pomohla. Ema si skutečně poradí. Přitom stihne prozkoumat mnoho pater v mrakodrapu, zastoupit správce při urgentní záchraně, ale především se Ema seznámí se svou rodinou, protože ji dosud nepoznala. Autorka upozorňuje malé čtenáře na rozdílné

⁴³ MÍKOVÁ, M. *Mrakodrapy*, s. 37.

světy, ve kterých žijeme, na přetechnizovanou společnost a nedostatek komunikace mezi lidmi. V konečné fázi příběhu dává autorka dominanci především rodině a rodinným tradicím, které se dodržují po celém světě. Svou pozornost zaměřuje i na konflikty mezi oběma rodiči, protože dítě se velice často stává svědkem ostrých hádek svých rodičů. Rodina se sejde společně u stolu a slaví vánoční svátky, poté opouští mrakodrap a společně se vydávají na půlnoční mši.

Pobíhali po chodníku a smáli se, koulovali se a strkali do sebe. Po chvíli se za nimi objevila další postava. Byl to pán v livreji. Jen si hodil přes sebe zimní kabát, aby neprochladl.

„Veselé Vánoce,“ volali na něj všichni.

„Vám taky, vám taky...“ odpovídal. „Opustil jsem výtah. A to se smí jen jednou v roce. Na Štědrý večer.“⁴⁴

Poslední z příběhů není tak ze života dětí, jako spíše o mrakodrapech a jejich životech. Prostřednictvím vysokých budov vysvětluje dětským čtenářům jejich funkci a především přenáší čtenáře do nekonečné říše fantazie, kde se i mrakodrapy chovají jako děti a dlouhé chvíle si krátí společnými hrami. Mrakodrapy pro lepší zapamatování jsou pojmenovány přezdívkami, protože podle jejich tvaru nebo funkce jméno teprve skutečně vynikne. Dětský čtenář zde spatří přirovnání k lidem, kteří se mnohdy chovají právě jako vysoké mrakodrapy. Stačí jedna dramatičtější starost a všichni jsou schopni společné a obětavé spolupráce.

⁴⁴ MÍKOVÁ, M. *Mrakodrapy*, s. 120.

ZÁVĚR

Jak bylo stanoveno v úvodu bakalářské práce, zaměřila jsme se na obraz dítěte v současné próze. Obzvlášť jsem se zabývala dětskou literaturou dvou současných autorek, které se věnují literatuře pro dětské recipienty. První kapitola obsahuje počátky písemnictví pro děti a vývoj literatury pro děti a mládež ve dvacátém století. Následující kapitoly zahrnují tvorbu současných autorek. Zaměření na hlavního hrdinu prozaických útvarů přináší srovnání s dnešní literaturou, která je dnešním recipientům dostupná. V dalších fázích jsem se díky rozhovorům s oběma současnými autorkami dozvěděla zajímavosti, které souvisejí s jejich tvorbou. Byly odhaleny některé signální motivy či popudy, proč vlastně dětské knihy vznikly, kde autorky získávají motivaci a čemu se v současné době věnují.

Dalším cílem bylo zaměřit se na tvorbu vybraných autorek, které se věnují obrazu dítěte v současné literatuře pro děti. To se také stalo. Seznámila s Ivanou Peroutkovou, zaměřila jsme se na její dosavadní tvorbu, klasifikaci její tvorby. Analyzovala jsme soubor jejich šesti knih, které věnovala čtenáři mladšího školního věku. Zaměřila jsme se rovněž na motivy, které dílo nese, zajímavé prvky a odlišnosti od jiné tvorby. V krátkých ukázkách je možné zhlédnout autorčin styl psaní, který je pro dětského čtenáře přehledný, jasný a srozumitelný. Vybrala jsme šest publikací, protože jsou spojeny signální postavou malé Anička. Ta se objevuje ve všech dílech pro malého adresáta. V dílech můžeme pozorovat její vývoj a proměny, kterými prochází. Dílo Ivany Peroutkové obsahuje především motiv přátelství. Až zpětně jsem se dozvěděla, že Ivana Peroutková vydala na počátku měsíce dubna novou publikaci o Aničce, která se tentokrát vydává se svým tatínkem do Austrálie. K negativům své práce přičítám i autorčino špatně načasované vydání knihy, díky kterému je mi znemožněno zaměřit svou pozornost na poslední dětskou publikaci Ivany Peroutkové.

Druhou autorkou, kterou jsem si vybrala, je herečka, loutkářka, dabérka a také spisovatelka Marka Míková. Dětskému čtenáři připisuje v současné době čtyři knihy. Pro analýzu a interpretaci jsem si však vybrala tři dostupné knihy. Autorka ve své tvorbě rozvíjí hru s originalitou, kterou rovněž zakomponovala do dětských publikací. U Míkové se setkáme s nevšedním prostředím, motivy i tematikou. Nebude překvapením, když se autorka i v knihách pro nejmenší věnuje nápadu, hře, kreativitě, pestrosti a novým motivům, kterými mezi tvorbou jiných autorů jistě vyniká. Díky tomu se značně diferencuje od klasických příběhů, které tolik nerozvíjí fantazii dětského čtenáře.

Obě autorky se věnují tvorbě pro čtenáře mladšího školního věku. Jsou však pouhým zrnkem písku v celé poušti autorů, kteří se v současné době orientují na dětského recipienta, jeho potřeby. Prezентují vzory, které dítě hledá, a odpovídají na otázky, které nebyly zodpovězeny. Zaměřila jsem se na motivy a zvláštnosti, díky kterým tvorba autorek získává na atraktivitě a originalitě. Podívám-li se na dnešní knižní trh, zjišťuji existenci neuvěřitelného množství publikací, se kterým se malý recipient setkává, až díky hledání se setkávám se skutečnou kvalitou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČEŇKOVÁ, J. a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: SPN, 1984. 254 s. ISBN neuvedeno.

LEDERBUCHOVÁ, L. *Průvodce literárním dílem*: výkladový slovník základních pojmů literární teorie. 1. vyd. Jinočany: H&H, 2002. 355 s. ISBN 80-7319-020-6.

MANDYS, P. a kol. *2x101 knih*. Nejlepší a nejvlivnější knihy pro děti a mládež. 1. vyd. Praha: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

MÍKOVÁ, M. *JO537*. Vyd. neuvedeno. Praha: Baobab, 2009. 95 s. ISBN 978-80-87060-24-7.

MÍKOVÁ, M. *Knihafoss*. Vyd. neuvedeno. Praha: Baobab, 2007. 117 s. ISBN 978-80-87022-08-5.

MÍKOVÁ, M. *Mrakodrapy*. 1. vyd. Praha: Argo, 2012. 143 s. ISBN 978-80-257-0678-7.

PEROUTKOVÁ, I. *Anička a cirkus*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2012. 131 s. ISBN 978-80-00-02927-6.

PEROUTKOVÁ, I. *Anička a její kamarádky*. 1.vyd. Praha: Albatros, 2004. 115 s. ISBN 978-80-00-01362-2.

PEROUTKOVÁ, I. *Anička a Velikonoce*. 1.vyd. Praha: Albatros, 2013. 125 s. ISBN 978-80-00-03101-9.

PEROUTKOVÁ, I. *Anička na horách*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2011. 120 s. ISBN 978-80-00-02793-7.

PEROUTKOVÁ, I. *Anička u moře*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2010. 113 s. ISBN 978-80-00-02563-6.

PEROUTKOVÁ, I. *Anička ve městě*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. 116 s. ISBN 978-80-00-01947-5.

STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1962. 347 s. ISBN neuvedeno.

ŠUBRTOVÁ, M. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 – čeští spisovatelé*. 1. vyd. Brno: Libri, 2012. 468 s. ISBN 978-80-7277-506-4.

URBANOVÁ, S. a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. Století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004. 457 s. ISBN 80-7220-185-9.

VORÁČEK, J. *Česká literatura pro mládež*. (Dějiny a teorie do r. 1945). Vyd. neuvedeno. Praha: SPN, 1971. 185 s. ISBN neuvedeno.

Seznam použitých internetových zdrojů

Databáze knih [online]. Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/ivana-peroutkova-5001>> [citováno 24. 3. 2014]

Ivana Peroutková [online]. Dostupné z: <<http://www.ivana-peroutkova.estranky.cz/html>> [citováno 24. 3. 2014]

Radioservis [online]. Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv07/22_07/22titul.htm> [cit. 13. 4. 2014]

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Zdislava Čtvrtlíková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Obraz dítěte v současné próze s dětským hrdinou (se zaměřením na vybrané autorky – Ivana Peroutková a Marka Míková)
Název v angličtině:	A picture of a child contemporary poetry with an infant hero (targeted at authors – Ivana Peroutková and Marka Míková)
Anotace práce:	Bakalářská práce se skládá ze tří kapitol, přičemž první kapitola se věnuje počátkům literatury pro děti, vývoji ve 20. století a dětskému hrdinovi v próze. Další části reflektují život a tvorbu vybraných autorek. Následuje analýza a interpretace vybraných publikací.
Klíčová slova:	Dítě, dětský hrdina, současní autoři, literatura
Anotace v angličtině:	The Bachelor thesis consists of three chapters. First chapter concentrates on the origins of literature, it's development in the 20th century and the childhood hero in prose. Another parts reflect the life and work of the authors. Following is the analysis and interpretation of the work.
Klíčová slova v angličtině:	Child, childhood hero, contemporary authors, literature
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	33 s.
Jazyk práce:	český